

836.218

WYCHOWANIE OJCZyste
BIBLIOTECZKA TEATRAlNA No.8

ODSIECZ WIEDNIA

POLSKA MACIERZ SZKOLNA ZAGRANICĄ
LONDYN. 1968

Biblioteczka Teatralna PMS pod redakcją
Marii Goławskiej

Obrazki sceniczne o tematyce historycznej należy uprzednio przerobić w klasie, podczas lekcji języka polskiego w korelacji z historią.

Stanović to będzie atrakcyjną formę nauczania. Głośne czytanie/z podziałem na role/ ułatwi lepsze zrozumienie wiekopomnych wydarzeń z dziejów narodu polskiego. Równocześnie będzie to nauka dykcji.

W ten sposób zachęca się młodzież do wystawienia obrazka scenicznego w ramach uroczystości szkolnej, lub lokalnej.

Londyn, 1968

Polska Macierz Szkolna
Zagranicą

Okładka i rysunki Ireny Ludwig

ODSIECZ WIEDNIA

Obrazek sceniczny opracowany na podstawie
tekstów słuchowisk radiowych z Polski.

Osoby: 1.Król Jan Sobieski 6.Książę Hieronim Lubomirski
2.Królowa Marysienka 7.Pułkownik husarii Z.Zbierz-
3.Dama dworu chowski
4.Poseł papieski 8.Hajduk
5.Poseł cesarski 9.Goniec

S c e n a I

Ogród w Wilanowie. Król wchodzi na scenę trzymając w ręku łopatę, ogląda drzewka.

Narrator (przed sceną) :

Po wilanowskim ogrodzie
król Jan Sobieski chodzi,
kopie ziemię,
co chwila z łopatą się pochyla,
Co robi król dobrodziej?

Król: Sadzę drzewa w ogrodzie,
Kubrak przywdziałem stary i proste szarawary,
A zanim dadzą obiad,
Bawię się w ogrodnika,
Sadzę moje topole,
I patrzę na stawy w dole.

1973 D 172/7

I dumam w ten jasny poranek sierpniowy
.... a miło mi, gdy spośród kwiatów rabatek,
słysząc śpiew moich królewskich dziątek....

(za sceną muzyka i śpiew)

A! oto, ostrożnie po kamyczkach,
w jedwabnych stąpa trzewiczkach,
w sukni francuskiej mody,
sercem umiłowana małżonka moja Marysienka.

Marysienka (zbliżając się-z oburzeniem)

W takim lichym ubiorze,
chodzisz jeszcze w tej porze!
Zaniedbujesz się Waszmość,
tak być dłużej nie może!
Balwierz winien w tej dobie,
Włosytrefić króla osobie,
Winien kropić Cię pachnącą wódką,
A Waść z łopata stoisz w ogródku!
Waść sadzisz drzewa!
Rzecz nie do pojęcia!
Niegodne króla takie zajęcia!

Król (ze śmiechem)

Niech Jejmości to nie złości,
że szlacheckie w królu kości,
Grube kości - prosta dusza,

Niech Waćpanią gniew nie rusza,
Te pachnidła i balwierze
dobre dla fircyka.... A mnie ...
Nie wstyd Bratu-Łacie,
Choćby przy łopacie!
Nie rodziłem się ja Żonko
w królewskiej konacie.

Hajduk (wbiega zdyszany - kłania się nisko)

Goście tu jadą aleją !
Karoce złotem jaśniejają,
Rumaki w cudnym rzędzie,
Wstęgi i czuby śliczne,
Pewnie to Pan jaki będzie,
Albo posły zagraniczne

Marysienka: (załamując ręce)

Król z rydlem w ręku!
Goście w bramie!
Złote karoce i parada,
A król w kubraku!-czy wypada?
Nie po myśli mi te zwyczaje,
Ja do pałacu się udaję.

(wychodzi)

(zbliżają się dwaj posłowie kłaniając się nisko królowi,
a poseł cesarski pada przed nim na kolana)

Poseł cesarski: O biada! biada!

Świat się zapada,

wszystkim ziemiom cesarskim

grozi zagłada - ratuj królu! giną Niemcy!

Poseł papieski:

Królu wojennej sławy! Ratuj chrześcijaństwo!

Król:

Mili posłowie - na Boga!

Skąd ta rozpacz i trwoga?

Skąd ta trwoga i żałość?

Poseł cesarski:

Turek po Wiedeń sięga!

Straszna jego potęga!

Wszystkie wojska w odwodzie,

Cesarz drży w wielkiej trwodze!

Poseł papieski:

Los Europy w Twojej dłoni!

Któż chrześcijaństwo od zguby uchroni?

Gdy Turek Wiednia dobędzie,

Pójdzie już śmiało, wszędzie.

Król:

Jakem żołnierz szkoda słów!

Po żołniersku powiem mu!

Kto pogańskie sprawia szyki?

Kto prowadzi wojowniki?

Poseł cesarski:

Kara Mustafa krwawy,
chciwy zwycięstw i sławy,
W złocistym siedzi namiocie,
w bój śle janczarów krocie,
i pisze skoro świt
do swego sułtana list,
że rzuci pod sułtańskie stopy,
dziesięć głów królów Europy!

Król:

Kiedy tak-na mą duszę!
Zaraz pod Wiedeń ruszę!
Nie ocalą Mustafa Kary
Mahometańskie sztandary,
Paść musi ta potęga,
która po cudze sięga!
Zaraz ruszam pod Wiedeń!

(zwraca się w stronę pałacu,
wyciągając rękę)

Żegnaj Żonko - Bądź zdrowa!
Jedziem z Turkiem wojować!

(kurtyna)

PRZED KURTYNA

(wychodzi królowa Marysienka i jej dama dworu)

Marysienka:

Żegnaj Mężu mój Panie!

Smutne jest to rozstanie!

(podnosi chusteczkę do oczu)

Dama dworu:

Nie płacz Pani miłościwa!

Marysienka:

"Będę listy pisywał" - tak mi obiecał -

"Będę myślał o Tobie,

W dobrej dobie i w złej dobie"

Dama dworu:

Będziem patrzeć z dziatkami,

Czy przybywa goniec z listami.

(odchodzą za kulisy)

S c e n a II - pod Wiedniem

O d s ł o n a I

Wchodzą na scenę: Król, Zbierzchowski, Lubomirski
w zbrojach.

Zbierzchowski: Wyprawa jeszcze tej nocy miłościwy Panie?

Król:

Tak! A jutro walna bitwa.

Lubomirski:

Książę Carolus już od paru dni mógł przyjść
oblężonym z odsieczą, aliści zwlekał,
nie chcąc iść bez Was Miłościwy Panie.

Król: A cesarz uciekł.. (po chwili) Oddali mi naczelne dowództwo, będą tedy bili się pod moją komendą.

- Patrzmy lepiej na miasto. (zwraca się w prawą stronę sceny) Widzi mi się piękne i rozległe. Póki my tutaj, te domy i kościoły nie będą splądrowane, ani zamienione na meczety.

Zbierzchowski: Moja husaria gotowa pole przed murami wygolić do czysta!

Król: Pole do bitwy oczyści piechota.

(zwraca się do Lubomirskiego)

- Jutro bić się będziemy Mości Lubomirski z myślami jak pokierować bitwą, od której zależy los chrześcijańskiego świata i jak ją wygrać!

(kurtyna)

O d s ł o n a II

(przy zamkniętej kurtynie słychać przez chwilę gwar i muzykę imitujące odgłosy bitwy/

(Otwiera się kurtyna - wchodzi na scenę król, książę Lubomirski i w miarę możliwości, paru rycerzy patrzą z zainteresowaniem w dal- "na bitwę"/

Lubomirski: O! Miłościwy Panie ... tam ... tam
Chyba sam sztandar proroka otoczyła husaria!
O! otoczony zewsząd
O! chwycił chorągiew najwyższy husarz!
... podają z rąk do rąk!
To chorągiew proroka!

Król: To koniec bitwy!

Goniec: (wbiega na scenę)

Miłościwy Panie! chorągiew Proroka zdobyta!
Wróg ucieka pobity na głowę!
Wszystkie buńczuki nasze!

(słychać gwar za sceną)

Król: /zwraca się do widowni/

Otośmy wstrzymali pochód Pół-Księżyca na Europę!
Krzyż Chrystusowy zwyciężył!
Od czasów Grunwaldu nie było takiego polskiego zwycięstwa!

Lubomirski: Miłościwy Panie! Pan pułkownik Zbierzchowski wraca!

Zbierzchowski: (wchodzi trzymając zdobytą chorągiew Proroka)

Miłościwy Panie! Do stóp Zwycięscy, na którego zwrócone są dziś oczy całej chrześcijańskiej Europy, składam ten zielony sztandar Proroka!

(pochyla chorągiew przed Królem)

Król: (podejmuje chorągiew i zwracając się do widowni mówi) /

Bóg dał nam zwycięstwo!

Jego Namiestnikowi, Ojcu Świętemu w Rzymie!

wysyłam ten zdobyty sztandar Proroka, z krótkim żołnierskim meldunkiem:

Przybyłem! Zobaczyłem! A Bóg zwyciężył!

(kurtyna)

Scena I w ogrodzie wilanowskim

Scena końcowa

Szkolny obchód "Tysiąclecia
Polski Chrześcijańskiej" w dniu
8 maja, 1966 w Londynie.

FRAGMENTY z obrazka scenicz-
nego ODSIECZ WIEDNIA w wykona-
niu młodzieży kursu maturalnego
PMS w Londynie:

Jan Sobieski - Andrzej Scibor
Królowa Marysienka - J. Tymieniecka
Dama dworu - J. Radomska
Poseł papieski - A. Maryniak
Poseł cesarski - M. Panasewicz
Pułk. husarii - Wł. Krawczyk
ks. Lubomirski - A. Zaleski
Hajduk/goniec - Cz. Tomczyk

Reżyseria i kostiumy:

Maria Goławska

NUNCJUSZ PAPIESKI PALLAVICINI I POSEŁ CARSKI
HR. WILCZEK BŁAGAJA JANA III SOBIESKIEGO O PO-
MOC DLA OBLĘZONEGO PRZEZ TURKÓW WIEDNIA
MAL. KAROL SCHLEGEL

Ubiory i uzbrojenie w XVII. wieku

Do połowy XVII wieku, obok oryginalnie polskich ubiorów, przeważała moda włoska i niemiecka. Wraz z królową Marią Ludwiką/żoną Władysława IV a potem Jana Kazimierza/ zaczęła napływać moda francuska, która utrwała się za czasów królowej Marii Kazimiery, żony Jana Sobieskiego.

W dawnej Polsce, aż do końca XVIII wieku, moda nie była tylko przywilejem kobiet, ale w równej mierze panowała w strojach mężczyzn. Te same futra, jedwabie, złotogłowa, klejnoty/podają to źródła autentyczne tj. inwentarze i testamenty magnackie i szlacheckie/. Próżność i zamiłowanie do zewnętrznej świetności powiększa się u mężczyzn z powodu broni. Szlachta tak dalece lubowała się w bogatej i ozdobnej broni, że często broń traciła cechę oręża a przybierała cechę czysto dekoracyjną - stawała się strojem.

Najdostojniejszą nieodzowną część kostiumu stanowiła **s z a b l a**. Nieodłączna, codzienna towarzyszyła szlachcica. Zawsze i wszędzie: w kościele, w domu, w gościnie, w podróży, na sejmikach itd. Stroił ją i ozdabiał złotnik i jubiler /nie miecznik/ artystyczną ornamentacją i rzeźbą, inkrustacją drogimi kamieniami na złocie i srebrze. Stała się przedmiotem zbytku, który przeniósł się na inne przybory rycerskie-na szyszak, pół-zbrojek, sajdak czyli kołczan/na strzały łukowe/ i tarczę. Pomimo różnych wpływów tureckich, węgierskich, niemieckich, które wprowadzały pewne zmiany, wyrobił się typ polskiej szabli. Lekko krzywa, w trzeciej końcowej części obosieczna. Jako broń czysto kostiumowa nosi nazwę **k a r a b e l i**. Nazwa ta weszła w powszechne użycie dopiero w ciągu XVIII wieku. Inna była jednak broń do stroju a inna do boju.

Jazda polska, jako jedna z najważniejszych rodzajów wojska w owym czasie dzieliła się na jazdę ciężką-husarię, jazdę średniego typu-pancerną, lżej uzbrojoną i jazdę lekką, która nie miała uzbrojenia ochronnego.

Zbroja ochronna husarza składała się z: napierśnika, naplecznika, ochrony ramion, rąk od łokcia do dłoni/tzw. szyna/, nabiodrów i nakolanków. Napierśnik składał się z części płytowej, osłaniającej piersi i trzech do czterech folg/pasy metalowe luźno łączone/osłaniających brzuch. rys.1

Identyczny był naplecznik. Folgowe były również naramienniki, nabiodrki. Szyszak husarski, jak zresztą cała zbroja husarska był typowo polskim hełmem. Składał się: z dzwo-
nu, policzków, małego daszka, nosala/ochrona nosa/oraz folgo-
wego nakarczka. Istniała wielka ilość typów szyszaków. Wszystkie szyszaki, jak również cała zbroja, były nabijane
mosiądzem, często ozdabiane srebrem i złoceniami.

Tarcze były okrągłe, obite jedwabiem, lub metalowe z bardzo ozdobnym środkiem.

Husaria, chociaż nie we wszystkich chorągwiach, stosowała przy zbroi skrzydła./jedno lub dwa/. Skrzydła były wysokie, zagięte do przodu, wykonane z drzewa i piór orlich, sokolich lub sępich/rys 2/. Często były one bardzo ozdobne-pokryte aksamitem, okute mosiądzem, wysadzone szlachetnymi kamieniami.

Bronią zaczepną husarza była: kopia, z barwnym proporczy-
kiem/kolor chorągwi/, szabla, koncerz/rodzaj wąskiego długie-
go miecza/. Pod zbroją noszono żupany krótkie i buty polskie
wysokie, z przodu do kolan, z tyłu wycięte. Na zbroję nakłada-
no drogie futra lamparcie, tygrysie i wilcze. Pancerni, jako
lżej uzbrojeni, mieli misiurki -ochronę głowy i szyi z koł-
czej siatki i taki sam pancerz. Uzbrojeni byli w szablę, strzel-
by, pistolety i łuki. Taką samą broń jak pancerni miała lekka
jazda.)

Pod koniec XVII wieku zaczęto redukować zbroję husarską,
zmniejszając jej ciężar. Weszła wówczas w użycie zbroja łus-
kowa o bogato zdobionym napiersniku, nabijanym złotymi ozdoba-
mi. Zbroję tę nazywano z włoska karacenami/rys 3 /Zbroja ta
złożona była z żelaznych lub stalowych łusek, naszytych na gru-
bą skórę.

/według: Wł. Łoziński-"Życie polskie w dawnych wiekach"
K.Linder-"Dawne wojsko polskie w ilustracji"/

rys. 1

rys. 2

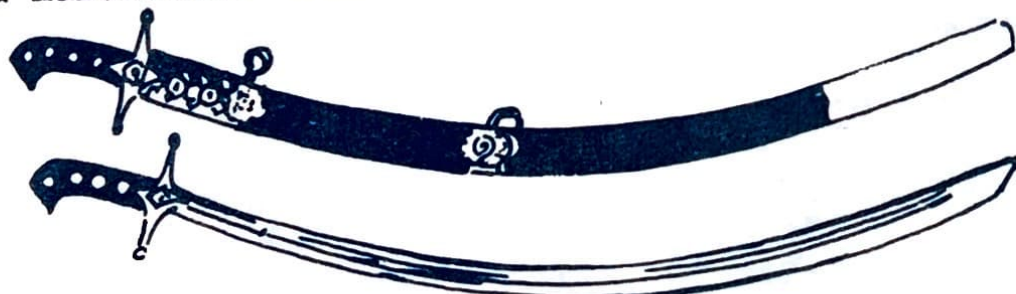

rys. 3

Zbroja łuskowa
znajdująca się
w zbiorach wa-
welskich.

Zbroja karacenowa Jana Sobieskiego

Szabla polska z XVII wieku

Husarz polski z XVII wieku

-18-
K o s t i u m y

rys.1

rys.2

rys.3

rys.4

rys.5

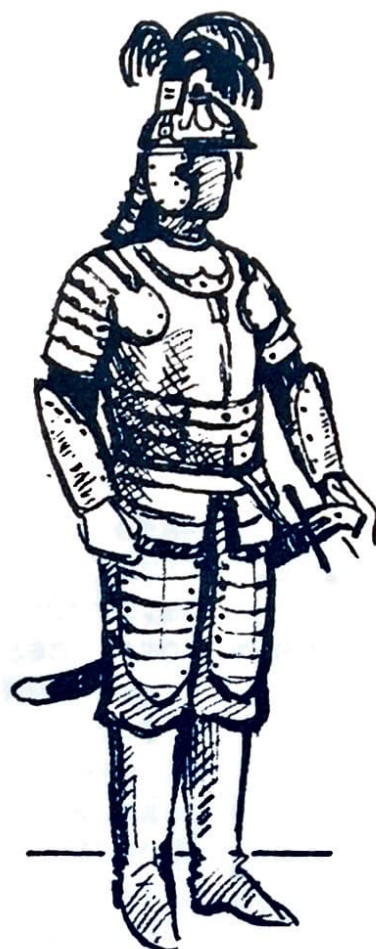
rys.6

rys.7

rys.8

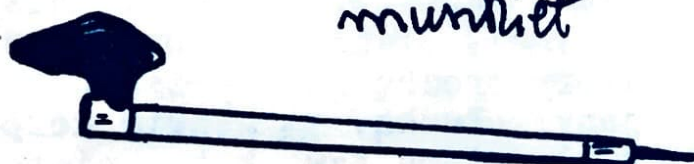
rys.9

rys.10

mundiet

berdysz

Szabla

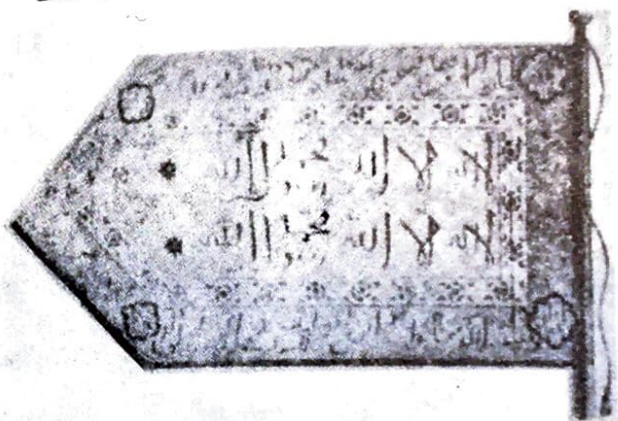
OPIS KOSTIUMOW

- rys.1- Sobieski w ogrodzie wilanowskim. Strój domowy-
żupan jedwabny w kolorze żółtym, zapinany na boga-
te guziki. Przepasany pasem tkanym z jedwabnych
i złotych nitek/materia wschodnia, wzorzysta/.
Spodnie-szarawary jedwabne w kolorze szafirowym.
Buty z cholewami czerwone albo żółte.
- rys.2- Królowa Marysienka.-Suknia-krój mody francuskiej
ozdobiona koronkami, złotym haftem, perłami, korala-
mi i innymi drogimi kamieniami. Fryzura-loki, klej-
noty i klamry we włosach.
- rys.3- Dama dworu.-Suknia podobna tylko skromniejsza-
mało ozdób.
- rys.4 Poseł papieski- Długa ciemna suknia, pelerynka jas-
na. Tworzą się rękawy do łokcia.
- rys.5 Poseł cesarski- Frak ciemno wiśniowy, albo jasno-
brąz, jedwabny lub aksamitny. Z tyłu od pasa roz-
cięty, lekki klosz. Mankiety i przód ozdobiony jed-
wabnym i złotym haftem. Biały żabot i koronki przy
rękawach. Kamizela brokatowa w jasnym kolorze.
Spodnie czarne, pończochy białe, pantofle czarne z
klamrami srebrnymi. Duży czarny kapelusz z piórami
strusimi.
- rys.6. -Hajduk-służący. Kaftan z rękawami szaro-niebieski,
przepasany pasem z materiału wełnianego koloru ciem-
no czerwonego. Szarawary beżowe, buty czarne.
W drugiej scenie ta sama postać występuje jako
goniec-ma na głowie czapkę futrzaną i uzbrojony jest
w szablę, muszkiet i berdysz, służący jako broń i pod-
pórka do muszkietu/rys.10/
- rys.7. Sobieski pod Wiedniem-Zbroja karacenowa. Bogato zdo-
biony napierśnik, nałokietniki srebrne, ozdobione zło-
ceniami. Szabla umocowana na paskach pod pancerzem,
który trochę jest przedłużony poza talię pasami nabi-
janymi łuską. Na głowie kołpak z futra sobolowego,
białe pióra, tzw. kita, spięte na przodzie drogocenną
broszą. Płaszcz podbity futrem z dużym kołnierzem

futrzanym, spięty złotymi klamrami. Spodnie-szarawary jedwabne szafirowe, buty czerwone lub żółte.

rys.8. Pułkownik husarii- zbroja łuskowa w połączeniu z płytową. Pancerz łuskowy, naramienniki i nałokietniki płytowe ze stali. Skrzydła przymocowane do pleców, spodnie szarawary czerwone, buty czerwone i skóra lamparcia. Szabla przymocowana pod pancerzem.

rys.9. Książę Lubomirski- zbroja płytowa hełm z piórami strusimi. Szarawary niebiesko-szare. Buty czerwone i szabla z lewego boku.

Chorągiew Wezyra

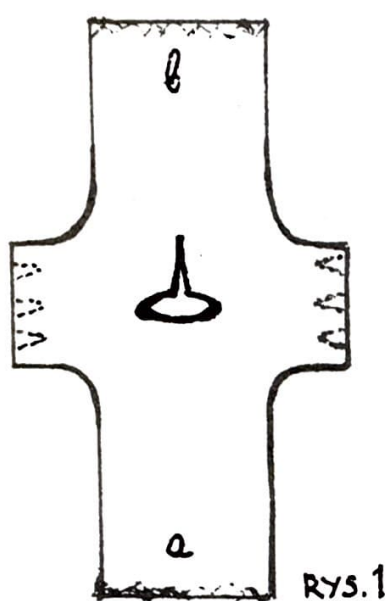
zdobyta pod Wiedniem

Wykonanie kostiumów

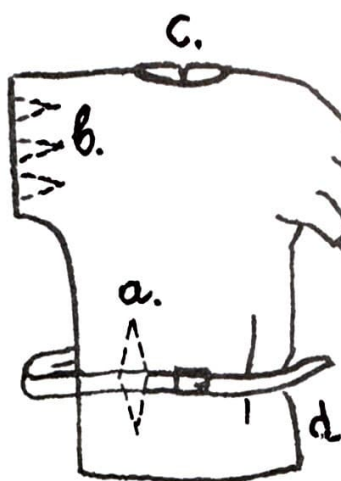
Jakkolwiek kostiumy powyżej opisane są bardzo bogate i wykonane były z bardzo drogich materiałów, to jednak dla przygotowania ich do występu scenicznego można użyć cały szereg materiałów zastępczych i imitacji.

Zbroje można zrobić z plastyku imitującego łuskę który pomalowany na kolor stalowy wyglądać będzie jak metal. Pióra strusie na hełmie w kolorze siwym: wąskie paski bibułki karbowanej, cięte we frendzle, okręcone na drucie.

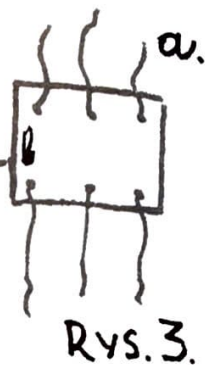
Wykrój i wykonanie zbroi

RYS.1

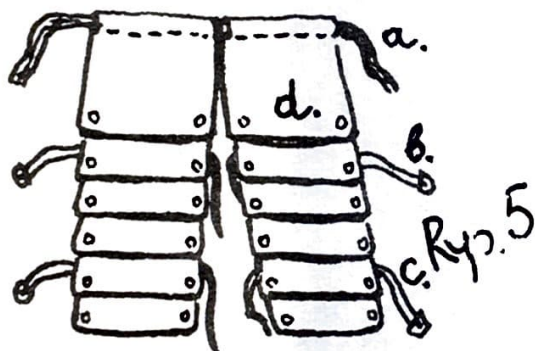
RYS.2.

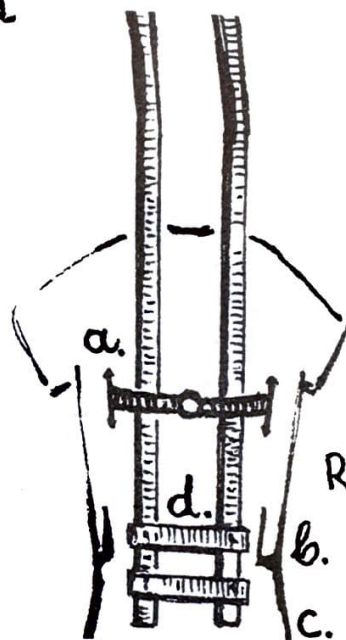
Rys.3.

Rys.4.

Rys.5

Rys.6

rys.1 płat materiału na pancerz, dół wycięty w zęby
/a- przód, b-tył/

rys.2.- pancerz: a-zaszewka, b-zakładki jak zaszewki,
c-przecięcie na plecach, d-pasek w talii, e-
-tak zwana szyna od łokcia do dłoni

rys.3- przedłużenie ramienia: a-gumka do wiązania, b-
-tę część podsuwa się pod naramiennik.

rys.4.-szyna-ochrona ręki od łokcia do dłoni: a-sznuro-
wanie gumką pod spodem.

rys.5 - ochrona na uda: a- gumka do zawiazania w pasie
pod pancerzem, b i c - paski, d- tzw. folgi-paski
nakładane jedne na drugie/metalowe/.

rys.6 - schemat przymocowania skrzydeł do pleców: a-
-przecięcia na pas gumowy trzymający skrzydła-
na przodzie przechodzi pod pancerzem, b- pancerz
c- pas-talia, d- poprzeczki drewniane do których
przyśrubowane są skrzydła

Jan Matejko, Sobieski pod Wiedniem